

Zdravé verejné financie sú nevyhnutné pre udržanie sociálnych štandardov a budúcu prosperitu Slovenska, preto by sa kvôli našim občanom ich ozdravenie malo stať prioritou

Vzhľadom na zlý stav verejných financií Rada pre rozpočtovú zodpovednosť vyzýva, aby sa konsolidácia verejných financií stala spoločným cieľom politických strán. Bez udržateľných verejných financií nebude náš štát schopný plniť svoje záväzky voči občanom ani odolávať ďalším krízam.

Prečo je dôležité mať zdravé verejné financie

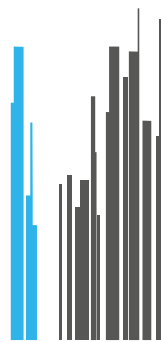
Hospodárstvo Slovenskej republiky sa podľa Ústavy SR zakladá na princípoch sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky. Úlohou štátu je túto spoločenskú dohodu naplňovať vytváraním regulácií a pravidiel a poskytovaním kvalitných verejných služieb a statkov. Malo by byť samozrejmou, že tieto verejné prísluby sú aj dlhodobu prefinancovateľné, a teda občania sa na ne môžu spoľahnúť aj do budúcnosti. Nakoľko štát získava príjmy priamo z vývoja slovenskej ekonomiky, opatrenia štátu by prirodzene nemali obmedzovať, ale naopak podporovať ekonomický rozvoj a konkurencieschopnosť krajiny. Navyše dôležitú úlohu musí štát zohrať v krízach, kedy je nevyhnutné doručiť efektívnu pomoc obyvateľom, či podporiť postihnuté sektory.

Hlavným nástrojom vlády na dosahovanie týchto cieľov je rozpočet verejnej správy, kde prostredníctvom nastavenia príjmov a výdavkov definuje spôsob a výšku zdanenia firiem a domácností, výšku dôchodkov, rozsah a kvalitu poskytovanej zdravotnej starostlivosti, sociálnu pomoc pre ľudí v nepriaznivej životnej situácii, taktiež aj výdavky na vzdelávanie, obranu štátu, či budovanie potrebnej infraštruktúry.

Základným predpokladom na to, aby štát vedel trvalo naplňovať tieto ciele, sú zdravé verejné financie. Deficitné hospodárenie, ktorým sa v krízových časoch financujú potrebné podporné opatrenia, by tak mali striedať obdobia ozdravenia verejných financií. V dobrých časoch je potrebné výrazne znižovať deficit, snažiť sa dosiahnuť prebytok, a tak znížiť dlh. Aby v časoch kríz štát mal opäť vytvorený dostatočný priestor na financovanie nevyhnutnej pomoci a podpory ekonomiky.

Samotné krízy objektívne zanechávajú verejné financie v horšom stave všade na svete. Navyše politické authority vo všeobecnosti, nie len u nás, ale aj v zahraničí, majú sklon k deficitnému správaniu a v tvorbe opatrení odrážajú preferencie aktuálnych voličov. To zakladá do budúcnosti riziko medzigeneračnej nespravodlivosti - keď budúcim generáciám zanecháme vysoké dlhy a tiež nedostatočné zameranie na politiky, ktoré prinášajú prosperitu v dlhodobom horizonte.

Dlhodobu a neodôvodnenú vyššie výdavky voči príjmom a rastúci dlh totiž postupne znižujú finančnú stabilitu Slovenska a ohrozujú jeho schopnosť zabezpečovať kvalitné verejné služby. To sa napokon odrazí nielen v náhle nižšom sociálnom štandarde obyvateľov, ale ohrozí aj ďalšie oblasti - vzdelávanie, zdravotníctvo, fungujúca samospráva, sociálna súdržnosť či bezpečnosť krajiny, jej nezávislosť a odolnosť.

Potreba mať dlhodobo zdravé verejné financie je preto opakovane zakotvená ako kľúčový záväzok štátu. Prvýkrát sa tento cieľ definoval ako záväzok plnenia konvergenčných požiadaviek na prijatie eura v máji 2004¹, čo sa následne premietlo aj do prvého viacročného rozpočtu verejnej správy na roky 2005 až 2007. V roku 2011 bol prijatý ústavný zákon č. 493/2011 o rozpočtovej zodpovednosti a od 1. januára 2021 je ochrana dlhodobej udržateľnosti ukotvená aj priamo v čl. 55a Ústavy Slovenskej republiky. Slovensko tak patrí medzi krajiny, ktoré deklaráciu ochrany zdravia verejných financií berú naozaj vážne.

V akom stave máme verejné financie

Napriek takýmto silným ústavným cieľom slovenské verejné financie aktuálne nie sú v dobrom stave. Pre rok 2023 RRZ odhaduje výdavky vyššie ako príjmy o 6,8 mld. Eur (5,5 % HDP). Aj v budúcom roku Slovensko bude podľa odhadov Európskej komisie patriť medzi krajiny s najvyšším deficitom v rámci EÚ. Rada v scenári nezmenených politík, teda bez prijatia akýchkoľvek nových výdavkových opatrení, odhaduje schodkové hospodárenie v najbližších troch rokoch nad úrovňou 5,5 % HDP, čo je ročne prírastok k dlhu Slovenska približne 8 mld. eur. Úroveň dlhu tak bude mať bez prijatia ozdravných opatrení stále rastúcu trajektóriu, ktorá v určitom momente prestane byť prefinancovateľná.

Slovensko pritom ešte len čaká vrchol demografických zmien, ktoré výrazne zaťažia výdavkovú stranu verejných financií vo forme nárastu nákladov na dôchodkový systém, zdravotníctvo či dlhodobú starostlivosť.

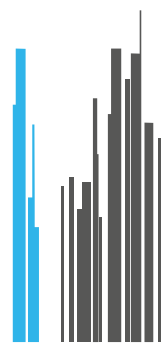
Súhrnný ukazovateľ stavu zdravia našich verejných financií, ukazovateľ dlhodobej udržateľnosti dosiahol 5,9 % HDP, čo znamená, že **verejné financie sa opätovne nachádzajú v pásme vysokého rizika**. Na dosiahnutie dlhodobej udržateľnosti by bolo potrebné trvale zvýšiť príjmy a/alebo znížiť výdavky v objeme 7,6 mld. eur.

Očakávaná o budúcej schopnosti vlády udržiavať verejné financie v dobrej kondícii zohľadňujú investori financujúci verejný dlh s časovým predstihom. **V scenári bez prijatia konsolidačných opatrení môžeme očakávať, že už o dekádu, čiže po roku 2032, budeme čeliť dôsledkom problémov súvisiacich s nadmernou zadlženosťou štátu**, najskôr vysokým rizikovým prírážkam sťažujúcim financovanie už existujúceho dlhu, nižšiemu rastu ekonomiky, a následne aj problémom so solventnosťou, teda nárastu rizika defaultu na dlhodobé záväzky do ich splatnosti. Odkladanie konsolidácie si zároveň vyžiada vyššie výdavky na obsluhu dlhu, čo bude odčerpávať zdroje štátneho rozpočtu potrebné na financovanie iných politík.

Nezabúdajme ani na ďalšie nepredvídané krízy a šoky, ktoré ešte len prídu a na ktoré by sme mali mať pripravené rezervy. Vysoké deficity a dlh nám zviažu ruky do takej miery, že obmedzia našu schopnosť čeliť dopadom týchto kríz. A teda štát nebude vedieť dostatočne ochrániť svojich občanov a ekonomiku.

---

¹ https://www.mfsr.sk/files/sk/financie/institut-financnej-politiky/strategicke-materialy/program-stability/program-stability/cp_maj2004_sk.pdf

Princípy ochrany dlhodobej udržateľnosti a nadväzujúce pravidlá rozpočtovej zodpovednosti ukotvené na Slovensku poskytujú rámec, ktorého dodržiavanie by zabezpečilo neprenášanie ďalšej záťaže na naše deti – budúce generácie.

Na zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti verejných financií parlament zaviedol v roku 2011 limit na dlh verejnej správy, tzv. dlhovú brzdu. **Napriek vysokým úrovňam dlhu verejnej správy nachádzajúcim sa od roku 2020 kontinuálne nad najvyšším sankčným pásom dlhovej brzdy dochádza len k formálnemu plneniu sankcií, ktoré nevedú k zníženiu dlhu verejnej správy. Zavedenie najdôležitejšieho rozpočtového nástroja - výdavkových limitov - sa príliš dlho odkladalo, nie sú súčasťou Ústavného zákona a začnú byť účinné až od budúceho roku.**

Za plnenie pravidiel sú zodpovedné vlády a parlament, pričom ciele ústavného zákona ako aj Ústavy SR sú jasné a zrozumiteľné. **Rešpektovanie princípu dlhodobej udržateľnosti a zodpovedného hospodárenia pri dodržaní transparentnosti a efektívnosti výdavkov však stále nie je pevným pravidlom pre všetkých politických predstaviteľov pri správe verejných prostriedkov.** Ak by tomu tak bolo, Slovensko by nečelilo aktuálnym výzvam.

Pristúpme okamžite k ozdravovaniu verejných financií

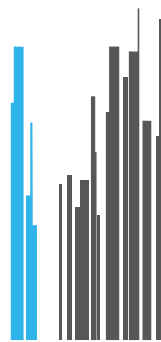
Slovensko má už len priestor asi dvoch volebných období, aby implementovalo vhodné opatrenia a reformy, ktoré povedú k dlhodobo zlepšujúcemu sa hospodárskemu rastu a udržateľnosti verejných financií, zamedzia neúmernému nárastu rizikových prírážok a v konečnom dôsledku aj nárastu rizika defaultu. Pritom potrebný rozsah ozdravenia verejných financií je taký veľký, že si bude vyžadovať mnohoročné úsilie. Odkladanie začiatku rozpočtovej konsolidácie na neskôr výrazne zvyšuje riziká a budúce náklady na nápravu.

RRZ preto vyzýva, že vzhľadom na zlý stav verejných financií, nová vláda, ktorá vznikne po parlamentných voľbách, by mala čo najskôr začať vyvíjať primerané kroky k zlepšovaniu udržateľnosti, pripraviť a implementovať hodnoverný plán postupného, ale primerane ambiciózneho ozdravovania verejných financií v strednodobom horizonte.

Vláda však v tom nemôže byť sama. Nevyhnutným partnerom je parlament, ktorý by mal podporiť vládne kroky smerujúce k ozdraveniu verejných financií a zároveň by nepodkopával jej snahy vlastnými, dostatočne odborne neprediskutovanými iniciatívami, ako sme boli toho svedkami v ostatných dvoch rokoch.

Slovenské verejné financie potrebujú okamžité zníženie trvalého deficitu a tiež objemu plošných jednorazových opatrení a to spôsobom, aby sa v krátkodobom horizonte zastavil nárast dlhu. Zároveň s tým je nevyhnutné prijať aj opatrenia zlepšujúce dlhodobú udržateľnosť ohrozenú demografickým vývojom, ktorého najnákladnejšia fáza ešte len stojí pred nami. Vzhľadom na stav verejných financií je preto potrebné ešte dodať, že samotné plnenie výdavkových limitov pri minimálnej zákonom požadovanej úrovni zlepšovania dlhodobej udržateľnosti o 0,5 % HDP nepostačí na stabilizáciu dlhu v strednodobom horizonte a z tohto pohľadu by mala byť konsolidácia verejných financií v čase rastúceho dlhu a v pásme vysokého rizika udržateľnosti podstatne ambicióznejšia.

Je zrejmé, že zodpovedný prístup k verejným financiám prináša aj politické náklady. **Preto apelujeme na všetky politické strany a všetkých predstaviteľov strán, aby si tému ozdravenia verejných financií osvojili ako kľúčovú prioritu potrebnú pre ochranu budúcej životnej úrovne občanov.** Zdravé verejné

financie nerozdeľujú politikov na pravicových ani ľavicových, liberálov či konzervatívcov. **Rozdeľujú ich len na zodpovedných a nezodpovedných.**

Nie je to však apel len na vládu a parlament. V tomto predvolebnom období by sme sa ako spoločnosť a jednotlivci rozhodujúci o budúcom zložení parlamentu mali pýtať politických predstaviteľov, akým spôsobom si ozdravenie verejných financií predstavujú a či je ich pohľad realistický. Je totiž bežné počuť od politikov návrhy na znižovanie daní, či zvyšovanie sociálnych transferov ako sú dôchodky, alebo zvýšenie výdavkov na zdravotníctvo či školstvo. Zároveň by sme sa však mali pýtať, akým spôsobom chcú všetky tieto nové opatrenia financovať bez toho, aby ohrozili finančnú stabilitu Slovenska.

Postupujúcim časom sa nám pomaly uzatvára priestor na také ozdravenie verejných financií, ktoré nebude znamenať priveľké obete. S každým ďalším odkladom sa však miera bolestivosti bude zvyšovať. Zmeňme teda dnes nastavenú trajektóriu a pristúpme s plnou vážnosťou k ozdraveniu verejných financií.

